

*Дем'яненко А. Ю., бакалавр, Коваль О. М., доцент
Київський національний університет технологій та дизайну*

**ЗАХИСТ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ
У КРЕАТИВНИХ ІНДУСТРІЯХ ПІД ЧАС ВІЙНИ**

Анотація. У статті розглядаються правові аспекти захисту інтелектуальної власності у креативних індустріях України в умовах повномасштабної війни та післявоєнного відновлення. Проаналізовано чинне законодавство, зміни у Митному кодексі, а також адаптаційні стратегії правовласників, зокрема цифровізацію процесів та міжнародну співпрацю. Висвітлено основні виклики, пов'язані з порушенням прав ІВ та втратою культурної інфраструктури, а також перспективи правового та економічного відновлення креативних індустрій.

Ключові слова: інтелектуальна власність, креативні індустрії, війна, правовий захист, цифровізація, міжнародна співпраця, відновлення, законодавство України.

*Demianenko A. U., bachelor, Koval O. M., Assoc.
Kyiv National University of Technologies and Design*
**PROTECTION OF INTELLECTUAL PROPERTY
IN CREATIVE INDUSTRIES DURING WAR**

Abstract. This article examines the legal aspects of intellectual property protection in Ukraine's creative industries during the full-scale war and post-war recovery. The current legislation, amendments to the Customs Code, and adaptation strategies of rights holders—particularly process digitalization and international cooperation—are analyzed. The main challenges related to intellectual property rights violations and the loss of cultural infrastructure are highlighted, as well as the prospects for legal and economic recovery of the creative industries.

Keywords: intellectual property, creative industries, war, legal protection, digitalization, international cooperation, recovery, Ukrainian legislation.

Вступ. В умовах повномасштабної війни інтелектуальна власність (ІВ) стала не лише об'єктом правового захисту, а й важливим елементом національної безпеки та економічної стійкості України. Захист прав у сфері ІВ у креативних індустріях набуває особливої значущості через їхній вплив на культурну ідентичність, економічний розвиток та міжнародний імідж держави. В нових реаліях захист прав ІВ набуває особливої актуальності через ризики масових порушень, втрату культурної інфраструктури та необхідність міжнародної підтримки. Порушення авторських та суміжних прав у цей період призводять до значних фінансових та культурних втрат, а також ускладнюють участь України у глобальних креативних процесах.

Втрата культурної інфраструктури, включно зі студіями, архівами, музеями, театрами та бібліотеками, створює додаткові ризики для правовласників. Крім того, війна спричиняє збільшення незаконного використання цифрового контенту, що робить традиційні методи захисту прав ІВ менш ефективними. Тому надзвичайно важливим стає піання адаптації законодавства та практики захисту ІВ до умов кризових ситуацій.

Останні публікації та аналітичні дослідження свідчать про те, що в умовах воєнного стану українське законодавство активно адаптується для захисту прав ІВ. Наприклад, Закон України № 2174-ІХ продовжує дію майнових прав ІВ під час війни [1], а зміни у Митному кодексі дозволяють Кабінету Міністрів регулювати категорії товарів, щодо яких митні органи не застосовують стандартні заходи захисту. Також дослідження показують активне використання цифрових платформ та міжнародну співпрацю для захисту авторських прав українських креативних індустрій. Міжнародна практика

свідчить про важливість координації з організаціями, такими як Всесвітня організація інтелектуальної власності, для захисту авторських прав під час кризових ситуацій. Наприклад, досвід країн ЄС та США у періоди природних катастроф та економічних криз показує ефективність використання цифрових платформ для віддаленої реєстрації та моніторингу прав ІВ.

Незважаючи на законодавчі зміни та цифровізацію процесів, залишаються невирішені питання щодо реального контролю за порушеннями прав ІВ у цифровому середовищі, відновлення знищених або втрачених об'єктів креативної інфраструктури та фінансової компенсації правовласникам. Потребує подальшого дослідження інтеграції української системи ІВ у міжнародну правову практику післявоєнного відновлення [2].

Постановка завдання. Метою дослідження є комплексний аналіз чинного законодавства у сфері інтелектуальної власності під час воєнного стану, виявлення основних проблем та ризиків для креативних індустрій, а також визначення ефективних адаптаційних стратегій та перспектив післявоєнного відновлення. Завдання статті полягає у вивченні законодавчих змін, оцінці основних викликів для правовласників та опису практичних механізмів захисту прав ІВ в умовах воєнного стану.

Результати дослідження. Під час аналізу законодавства було встановлено, що українське правове поле активно адаптується до воєнних реалій. У квітні 2022 року Верховна Рада України ухвалила Закон № 2174-IX, який передбачає продовження строку дії майнових прав ІВ, що спливають під час воєнного стану, до дня, наступного за його припиненням чи скасуванням. Такий метод забезпечує правовласникам стабільність та захист їхніх інтересів у кризових умовах [1].

Зміни в Митному кодексі дали Кабінету Міністрів право визначати категорії товарів, щодо яких митні органи не застосовують стандартні заходи із захисту прав ІВ, що дозволяє адаптувати митну практику до умов війни.

Креативні індустрії України стикаються з низкою викликів. Значно зросла кількість порушень авторських та суміжних прав, особливо через масове використання контенту в інтернеті без дозволу правовласників. Втрата культурної інфраструктури, включно зі студіями, архівами та музеями, у зоні бойових дій призводять до втрати унікальних творів та ускладнює процеси реєстрації й відновлення прав [3].

Адаптаційні стратегії правовласників показують ефективність цифровізації процесів та міжнародної співпраці. Використання онлайн-платформ дозволяє зберігати документи та контролювати авторські права дистанційно. Україна активно співпрацює з міжнародними організаціями, такими як Всесвітня організація інтелектуальної власності, що забезпечує додаткові механізми захисту прав українських авторів за кордоном. Планування державних програм підтримки креативних індустрій після війни дозволяє відновити економічну активність та зберегти культурну спадщину [4].

Крім того, на основі аналітичних даних було здійснено узагальнення тенденцій щодо типів об'єктів інтелектуальної власності, які найчастіше піддаються порушенням, а також визначено динаміку використання цифрових платформ для захисту прав. Аналітичні спостереження показують, що у перші місяці війни кількість порушень зросла, однак із впровадженням цифрових механізмів моніторингу та автоматизованих систем фіксації правопорушень відбулося поступове зниження випадків незаконного використання контенту [5].

Водночас результати дослідження засвідчили низку обмежень у функціонуванні таких механізмів. По-перше, цифрові інструменти нерівномірно доступні для різних сегментів креативних індустрій: малі студії, незалежні автори та фрилансери часто не мають достатніх ресурсів або компетенцій для їх повноцінного використання. По-друге, відсутність єдиного державного координаційного центру з питань цифрового

моніторингу ускладнює оперативний обмін інформацією між правовласниками, органами державної влади та онлайн-платформами. По-третє, залишається проблемою низький рівень правової культури користувачів, які сприймають цифровий контент як «вільний ресурс» і не ідентифікують свої дії як порушення прав ІВ [5; 6].

Отримані результати дозволили сформулювати пропозиції щодо посилення інституційної спроможності у сфері захисту прав ІВ: розширення мережі освітніх програм для суб'єктів креативних індустрій, запровадження державних і галузевих рекомендацій щодо використання цифрових систем моніторингу, а також розвитку партнерств із міжнародними платформами для спрощення процедур notice-and-takedown. У перспективі це створює підґрунтя для побудови цілісної, технологічно орієнтованої системи захисту прав інтелектуальної власності, здатної ефективно функціонувати як в умовах воєнного стану, так і на етапі післявоєнного відновлення [7].

По-перше, розширення мережі освітніх програм має відбуватися не лише у форматі класичних курсів з права інтелектуальної власності, а й через спеціалізовані тренінги, вебінари та короткострокові практичні модулі, орієнтовані саме на представників креативних індустрій (музичний, видавничий, аудіовізуальний, ігровий, дизайн- та ІТ-сектори). Важливо, щоб такі програми містили не тільки базовий блок (правова природа об'єктів ІВ, способи охорони, ліцензування, колективне управління), а й окремі модулі, присвячені:

- особливостям захисту прав ІВ в умовах воєнного стану (обмежений доступ до судів, втрата матеріальних носіїв, релокація бізнесу);
- роботі з цифровими платформами (механізми реєстрації, депонування, онлайн-фіксації порушень, інструменти notice-and-takedown);
- міжнародним аспектам (захист прав українських авторів за кордоном, особливості використання творів у юрисдикціях ЄС та інших країн).

Доцільним видається інтегрувати такі освітні компоненти в програми підвищення кваліфікації не лише для авторів та продюсерів, а й для юристів креативних компаній, менеджерів з авторського права, працівників колективних управлінських організацій, а також державних службовців, які працюють у сфері культури, економіки, митної та інформаційної політики. Таким чином, формується спільний професійний простір, у якому єдині підходи до розуміння та застосування норм ІВ підсилюють ефективність практичного захисту [8].

По-друге, результати дослідження засвідчують потребу у розробленні й апробації офіційних державних та галузевих рекомендацій щодо використання цифрових систем моніторингу порушень прав інтелектуальної власності. Йдеться, зокрема, про:

- типові алгоритми дій правовласників при виявленні порушення в інтернеті (збирання доказів, направлення претензій, звернення до платформи, ескалація спору);
- стандартизовані форми звернень до онлайн-платформ (уніфіковані шаблони листів notice-and-takedown, вимоги до змісту й доказів);
- рекомендації щодо використання технічних засобів захисту (watermarks, контент-ідентифікатори, системи розпізнавання аудіо та відео, блокчейн-реєстри тощо).

Такі рекомендації мають виконувати функцію «м'якого права»: з одного боку, не замінювати закон, а з іншого – надавати практичні орієнтири суб'єктам ринку, які не завжди мають доступ до юридичної допомоги. Важливо, щоб ці документи розроблялися із залученням експертного середовища, представників креативних індустрій та науковців, а їх оновлення здійснювалося з урахуванням змін міжнародної практики й технічних можливостей цифрових платформ.

По-третє, однією з ключових умов підвищення ефективності захисту прав ІВ є інституційне посилення координації між органами державної влади та креативним

сектором. Доцільним виглядає створення або формалізація функцій спеціалізованого координаційного центру (на рівні профільного міністерства чи міжвідомчої робочої групи), який би:

- акумулював інформацію про типові схеми порушень прав ІВ у воєнний період;
- налагоджував комунікацію з основними цифровими платформами (стримінговими сервісами, соціальними мережами, відеохостингами);
- сприяв формуванню єдиних процедур реагування на системні порушення (зокрема, пов'язані з пропагандистським використанням контенту або його піратським розповсюдженням).

Такий центр міг би виконувати й аналітичну функцію: готувати щорічні звіти про стан захисту ІВ в умовах війни та післявоєнного відновлення, узагальнювати судову практику, рекомендації міжнародних організацій, а також пропонувати конкретні законодавчі зміни.

По-четверте, розвиток партнерств із міжнародними платформами є критично важливим в умовах, коли значна частина споживання українського контенту відбувається за межами національної юрисдикції. Результати дослідження показують, що саме глобальні платформи (YouTube, Spotify, Netflix, Amazon, соціальні мережі тощо) дедалі частіше виступають ключовими «воротами» для доступу до творів українських авторів. У цьому контексті пропонується:

- ініціювати укладення рамкових угод або меморандумів про співпрацю між українськими органами влади, колективними управлінськими організаціями та основними цифровими платформами з метою спрощення та прискорення процедур notice-and-takedown;
- домагатися створення окремих «швидких каналів» для звернень українських правовласників (наприклад, у формі спеціальних форм або контактних точок для країн, що перебувають у стані війни);
- забезпечити представництво українських організацій колективного управління у міжнародних об'єднаннях, що встановлюють стандарти у сфері цифрового моніторингу та розподілу винагород.

Особливого значення набуває питання прозорості та зворотного зв'язку: правовласники мають чітко розуміти, у які строки й за якими критеріями платформи розглядають їхні скарги, а держава – мати можливість оцінювати ефективність таких механізмів з точки зору національних інтересів, у тому числі в контексті інформаційної безпеки.

По-п'яте, важливою складовою посилення інституційної спроможності є розвиток судової та правоохоронної практики у сфері ІВ з акцентом на цифровий вимір. Запропоновані результати дослідження дають підстави рекомендувати:

- подальше спеціалізоване навчання суддів і прокурорів з питань цифрових доказів, онлайн-порушень, транснаціональних аспектів захисту прав ІВ;
- створення методичних матеріалів щодо оцінки доказів, отриманих у цифровому середовищі (скріншоти, лог-файли, блокчейн-записи, дані з серверів тощо);
- запровадження спрощених процедур розгляду типових спорів про онлайн-піратство, що дозволить розвантажити судову систему і забезпечити оперативне відновлення порушених прав.

У довгостроковій перспективі це сприятиме формуванню передбачуваної судової практики, яка, у свою чергу, стимулюватиме правовласників активніше відстоювати свої права, а потенційних порушників – утримуватися від незаконного використання контенту.

Загалом запропоновані заходи дозволяють розглядати захист прав інтелектуальної власності не лише як вузько-правову категорію, а як складову комплексної політики безпеки, відновлення та модернізації держави. Побудова цілісної, технологічно орієнтованої системи захисту прав ІВ, що спирається на сучасні цифрові інструменти, освітні ініціативи, ефективну координацію державних і приватних суб'єктів та активну міжнародну співпрацю, створює необхідні передумови для стійкого розвитку креативних індустрій України у післявоєнний період.

Висновки. Захист інтелектуальної власності є критично важливим для збереження економічної та культурної стабільності України. Законодавчі новації, цифровізація процесів та міжнародна співпраця створюють ефективну основу для правового захисту в умовах війни. Післявоєнне відновлення креативних індустрій потребує додаткової законодавчої та фінансової підтримки з боку держави та міжнародних партнерів, що дозволить забезпечити ефективну реалізацію прав ІВ та розвиток креативного сектору.

Для майбутніх досліджень важливо розробити механізми відновлення знищених об'єктів креативної інфраструктури, удосконалити цифрові платформи для моніторингу прав та інтегрувати українську систему ІВ у міжнародні правові стандарти післявоєнного періоду.

Список використаної літератури

1. Про захист інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності під час дії воєнного стану: Закон України від 01.04.2022 р. № 2174-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2174-20>.
2. Захист прав інтелектуальної власності в умовах війни. *Всеукраїнська громадська організація «Союз експертів України»*. 31.03.2023. URL: https://seu.in.ua/last_news/zahyst-prav-intelektualnoyi-vlasnosti-v-umovah-vijny/
3. Щодо особливостей захисту прав інтелектуальної власності під час дії воєнного стану. *Державна митна служба України*. URL: <https://customs.gov.ua/news/zagalne-20/post/shchodo-osoblivostei-zakhistu-prav-intelektualnoyi-vlasnosti-pid-chas-diyi-voennogo-stanu-808>.
4. Яковець І. С., Сорокіна Л. В., Петренко В. О. Удосконалення законодавства та механізму реалізації захисту прав інтелектуальної власності України в умовах післявоєнного відновлення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2024. Вип. 86, Ч. 2. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2025/01/47.pdf>.
5. Комарницька І. І., Буцяк М. М. Захист прав інтелектуальної власності. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 6. С. 238–242. URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2024/12/39.pdf>.
6. Шаповалова А. О., Запотоцька О. В., Гуржій А. В. Правовий захист об'єктів інтелектуальної власності в умовах воєнного стану: збереження та безпека інновацій. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 2. С. 642–645. URL: http://lsey.org.ua/2_2023/153.pdf.
7. Галупова Л. І. Захист прав інтелектуальної власності в умовах воєнного стану. *Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів XXI століття* (до 25-річчя Національного університету «Одеська юридична академія» та 175-річчя Одеської школи права): у 2 т.: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 17 червня 2022 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2022. Т. 2. С. 745–749. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/items/ad6d41a7-6453-4ce7-893d-18875537360e>.
8. Стратегія розвитку сфери інтелектуальної власності України до 2030 року: Проект. *Національний орган інтелектуальної власності України* (НІПО). 2025. 89 с. URL: <https://nipo.gov.ua/wp-content/uploads/2025/10/Proiekt-Strategii-rozvytku-sfery-intelektualnoi-vlasnosti-Ukrainy-do-2030.pdf>.